Afrontar els dilemes de la participació

La transformació de conflictes requereix de la participació de tots els actors en el procés, a banda del poder que tinguin. Per avançar cap a canvis constructius cal buscar formes d'idear espais de participació amb el màxim equilibri i representativitat possible.

1. Quan aplicar aquesta eina

A l'hora de planificar reunions i assemblees amb el veïnat.

2. En què consisteix?

Com diu J. Gaventa "un desafiament fonamental per al segle XXI és la construcció de noves relacions entre la gent comú i les institucions –especialment les governamentals- que influeixen sobre les seves vides" (Gaventa, 2006:2).

Cal treballar en les interseccions entre societat civil i administracions a través de noves formes de participació, interlocució i rendiment de comptes. Cal promoure una societat civil més activa i compromesa, i unes administracions més efectives i amb major capacitat de resposta.

Des de la perspectiva transformativa del conflicte, els conflictes en l'espai públic apareixen com un espai d'intersecció i, per tant, una oportunitat d'empoderament i responsabilització de la societat civil, i alhora, de replantejament de la capacitat de resposta de l'administració. És a dir, la transformació de conflictes apareix com una possible eina d'aprofundiment en la governança participativa.

La percepció de viure un conflicte planteja la dificultat de que les persones se senten emocionalment afectades i interpel·len l'administració des d'aquesta afectació, alhora té la bondat de mobilitzar-les. La necessitat de donar resposta al conflicte es una bona oportunitat per crear espais de governança participativa. Al mateix temps, és un repte complex que requereix de molta cura a l'hora de planificar aquests espais, tan des d'una perspectiva física, com temporal i relacional.

Aquests espais han de ser "proventius[1]" i garantir el coneixement i reconeixement mutu, les mesures de confiança i les eines de comunicació que permetin avançar en el conflicte. Alhora, han de respondre a criteris de transparència, equitat i legitimitat.

La transparència és imprescindible per generar confiances: clarificar l'objectiu de la trobada (pot ser informativa, de recollida de propostes, de presa de decisions, etc), o donar informació fiable i tota la que sigui necessària per participar en igualtat de condicions, facilitarà la participació de les parts.

L'equitat té a veure amb garantir que totes les parts estaran amb condicions similars de poder i influència. Un espai de participació no és neutral. "Mentre l'existència de nous espais per la governança participativa pot oferir algunes possibilitats de transformació i canvi, tals espais han de ser analitzats en relació amb el més ampli camp de poder que els rodeja. Les relacions de poder ajuden a configurar els límits de tals espais de participació, d'allò que és possible i qui pot entrar, amb quines identitats i quins discursos i interessos" (Gaventa, 2006:5)

Taula 1: Condicions per crear un espai equitatiu

El gènere	Vetllar perquè hi hagi representació femenina, perquè les dones parlin temps similars als homes i siguin escoltades, etc.
La cultura oral i escrita	Cuidar que tothom entengui el que es diu o la documentació tramesa, i que tothom es pugui expressar, ja sigui per diversitat de llengües, analfabetisme, etc.
La representativitat	Garantir que les persones que participen i influeixen en la decisió són vertaders representants del col·lectiu en nom de qui parlen.
L'exclusió social o incapacitat organitzativa	Garantir la representativitat de col·lectius que no tenen possibilitat d'organitzar-se autònomament (poden ser-ne exemples els infants,les persones sense sostre, etc).
La classe social	Escoltar les persones de menys rang socio-econòmic, donar-los el mateix temps per parlar. Contrarestar actituds d'arrogància, de judici o de timidesa, etc.

[1] Vegeu Eina3,"Avançar en la provenció"

Conflictes no resolts	Tot i que explícitament no apareguin sobre la taula poden condicionar les relacions i participació d'alguns dels actors.

3. Bones pràctiques

Pressupostos participatius. Aquest és un mecanisme de democràcia directa que permet als ciutadans influir o decidir directament sobre els pressupostos públics municipals, mitjançant processos de participació ciutadana.

La primera experiència va néixer l'any 1989 a la ciutat de Porto Alegre (Río Grande do Sul, Brasil) després de l'accés al poder del Partido dos Trabalhadores. En un context de fortes desigualtats socials i escassetat de recursos, el nou govern municipal no podia fer front a totes les necessitats de la població ni donar resposta a les expectatives que havia creat entre els més desafavorits. Calia marcar les prioritats d'acció i, per a fer-ho, va donar la paraula als moviments socials representants de la societat civil fortament organitzada. A través d' un sistema assembleari, es va crear una estructura que permetés a la ciutadania decidir com calia distribuir la despesa municipal.

A Catalunya s'han desenvolupat experiències de pressupost participatiu a municipis petits com Santa Cristina d'Aro, Figaró-Montmany, Rubí, Castellar del Vallès o Parets del Vallès, i també en ciutats com Sabadell, Sant Boi de Llobregat i Vilafranca del Penedès.

4. Eina

L'organització d'espais de participació ciutadana requereix d'una bona planificació. Si l'espai s'estructura en una reunió o assemblea és important assegurar una bona facilitació.

La facilitació de reunions i assemblees

Aquesta és la funció d'organitzar i dirigir una reunió amb la missió de que aquesta pugui avançar en els seus objectius. És una funció complexa. La persona o equip que fa aquesta funció és bo que es concentri en la tasca de facilitar i no participi en el debat sobre els continguts.

Tasques	Clarificació	Control	Distensió
	Fa referència al contingut.	Fa referència al procediment. Intenta suscitar la participació i conservar l'ordre. Exigeix "directivitat" en la forma i "no-directivitat" en el fons.	Fa referència al nivell socioafectiu. Persegueix l'aclariment dels processos i la seva facilitació. Intenta reduir les tensions

Preparació prèvia	. Garantir que tothom disposa de la informació prèvia necessària sobre els temes a tractar.	. Preveure un espai i un temps adequat. . Preveure una metodologia adequada als objectius, col·lectius i circumstàncies de la reunió. . Vetllar perquè la informació sobre la reunió arribi a tothom.	. Buscar maneres per rebaixar la tensió amb les diferents parts per garantir les condicions perquè aquesta es pugui esdevenir: parlar amb les parts que ho necessitin, clarificar el procés, escoltar-les i recollir preocupacions i interessos, etc.
Durant la reunió	A/Definir bé el tema i/o objectius -Després de presentar-los, permet i/o demana feed-back per a comprovar la seva comprensió i acceptació. -Després de qualsevol altra intervenció, permet i/o demana feed-back per a comprovar acord o desacord. B/Superar les dificultats de comunicació . -Comprova que el significat dels termes és idèntic per a tothom. -Aclareix el vocabulari equívoc o polivalent. -Para esment a l'expressió no verbal. C/ Intercanvi estructurat sobre el contingut -Reformular: facilita l'expressió, recull idees, aclareix la idea manifestada, resumeix o presenta els punts essencials. -Sintetitzar: estableix relacions i vincles entre les formulacions: Reformula intervencions una mica llargues, opinions, punts debatuts. Fa un informe final	A/Facilitar la participació -Fa guardar el torn. -Convida als silenciosos en el moment oportú. -Distribueix el temps equitativament. Frena als/les parladors/es, per tal que parlin menys temps i amb menys freqüència. -Facilita l'expressió: acull per igual totes les opinions. - En grups grans preveu dinàmiques que garanteixin que tothom es pugui expressar. B/Accelerar l'avanç de les idees -Centra el tema les vegades que sigui necessari. -Té coneixement del temps transcorregut i ho manifesta si cal. Garanteix la regulació del temps. - En gran grup garanteix dinàmiques que permetin agilitzar l'avenç en els objectius de la trobada.	A/Crear un clima adequat -Interessa a cada participant escoltant-lo activament o demanant-li la seva opinió. -Intenta que regni un esperit cooperatiu, d'equip i companyerisme. -Facilita el sentit de l'humor, alhora que la serietat. B/ Superar els conflictes i tensions -Distingeix entre contingut i càrrega socioafectiva. -Objectiva les idees . -Evita querelles personals. -Fa veure les diferències d'opinió com quelcom necessari i útil. C/Si existeix tensió sense causa aparent -Planteja correctament el diagnòstic tenint en compte als/les interessats/des. -Permet expressar els sentiments "aquí i ara".

Seguiment posterior	S'assegura que tothom ha entès les conclusions i els acords.	S'assegura que tothom rep l'acta, amb els acords presos i el calendari. En cas que s'estigui en un procés amb diverses trobades, fa seguiment de l'evolució dels acords i informacions fins la propera trobada.	Si es marxa amb tensions intenta treballar amb les parts per reduir les tensions i poder avançar en el procés.

5. Recursos Addicionals

- Lorenzo, A.R; Martínez, M. Assambleas y reuniones. Metodología de autorganizacion http://traficantes.net/index.php/editorial/catalogo/movimiento/Asambleas-y-reuniones.-Metodologias-de-autoorganizacion